

Géczi János

A rózsza kultúrtörténete. A reneszánsz
(Tézisek)

A kutatás célja

A monográfia szerves részét képezi annak a vizsgálatnak, melynek célja egy növény(csoport): a rózsza, illetve a hozzá fűződő civilizációs képzetek történetének megalkotása. Az elmúlt négy évezred mediterráneumában élt embere, illetve a térséggel kapcsolatba került népesség számára ugyan figyelemre méltónak bizonyult a rózsza, a növény civilizációs pályafutásának áttekintését csupán az elmúlt évszázad kutatói választották érdeklődésük tárgyául. A kutatások eredményeit összegző értekezésem kiindulási pontjában ezek a hol többnyire botanikatörténeti, hol orvostörténeti, hol szimbólumtörténeti, esetleg agronómiai, kerttörténeti, művészettörténeti, vallástudományi, heraldikai, irodalmi, művelődéstörténeti avagy egyéb nézőpontot képviselő, olykor tág horizontú, többnyire különféle módszertanú, forráselemzésre alapozott vállalkozások állnak. Nagyban hozzájárultak a tájékozódáshoz, a források fókuszba kerüléséhez, a kapcsolattörténeti vázlatához, a mentalitásértelmezéshez és a leírásához azok a rhodológiai karakterű vagy a rózsatörténelmet érintő – Peter Harkness, Gerd Heinz-Mohr és Volker Sommer, Roger Phillips és Martyn Rix, Thomas Christopher avagy Szutórisz Frigyes, Rapaics Raymund, Stirling János és mások nevéhez fűződő – monográfiák, enciklopédikus művek, a tárgykör kitágulását eredményező botanikai, szemiotikai, a népi vallásosság-kutatás és a művelődés populáris regisztereit előtérbe állító szakmunkák, továbbá az eszme- és olvasástörténeti, kulturális antropológiai, humánökológiai közlemények, amelyek a civilizációs élőlények sorsa és a kulturális folyamatok együttjárását érzékenyen tematizálták.

A szűkebb kutatás feladata a rózsához kötött jelképi alakzatok forrásföltárása, a források kritikai vizsgálata, a nagyszámú adat összehasonlító értelmezése, majd egységes konstrukcióvá formálása volt, kitüntetetten az európai reneszánsz időszaka különböző nyelvi térségei eltérő műveltségi rétegeiben. Azon időintervallum rózsza-történetének megírására irányult a vállalkozás tehát, amikor az európai civilizáció centrumába még a déli régió áll, majd ahelyett a kontinens nyugati térsége kerül. Mindenekelőtt arra a kérdésre próbál a vizsgálat választ adni, hogy – amikor a Európa maga mögé utasítja a kortárs civilizációkat, köztük az iszlámét, és bekövetkezik a kontinens utolsó, a katolikus és protestáns vallások fémjelezte kulturális hasadása, miként formálódik át az antikvitás, a muszlim és a keresztény középkor által befolyásolt, a keresztény organikus világkép által tökéletesen uralt rózsza jelképalakzata, hogyan illeszkedik a korszak átalakuló, változatosabbá váló mentalitásmintázatához, illetve miként formálódnak a saját anyagi és kulturális struktúrával rendelkező, egymástól elkülönült térfelek rózsahagyományai.

A célok között szerepelt annak ellenőrzése is, miként támaszthatják alá, erősítik vagy gyengítik-e a feltárható rózsajelkép-alakzatok a korszak művelődéstörténetéből ismert, sajátos mentalitástörténeti tendenciákat, illetve jelenségeket (pl. antikizálódás, humorálpátológiai szemlélet, gondolkodási algoritmusok, emblematizáció, egyéni vallásosság, a család, az emberi testet fölfedező esztétika, a matematizálódás, az írás- és olvasási gyakorlat stb.). Végül arra is törekedtünk, hogy adatokkal szolgáljunk annak a folyamatnak a bemutatásához, miként

szabályozott, illetve hogyan támogatja egymást az intézményes és a nem intézményi tudásátadás számos, korszakunkban megfigyelhető formája.

A kutatás módszere

Kiindulópont a forrásterület kiszélesítése és lehatárolása volt. Egyaránt felhasználtam a tárgyi örökség, az írott valamint a képi források nyújtotta adatokat, s ennek során a forrásokhoz társuló elemzések nem csak vizsgálati, de akár kritikai értelmezési szempontokat is nyújtottak.

A forrásfeltáráshoz több, a kutatást szintetizáló, történeti és összehasonlító jellegéhez illeszkedő módszer járult hozzá. Vezető eljárása a korszak térségeiben kitüntetetten felhasznált jelképalakzatok filológiai feltárása és az ezt követő metaforaelemzés volt, melynek során a görög-római és a zsidó kulturális örökség, a kereszténység patrisztikus és skolasztikus hagyománya, az iszlám hatás és az újragondolt kereszténység eszményétől befolyásolt rózsaképzet jól elkülöníthetővé váltak. A képi források feltáráshoz hozzájárultak az ikonológia/ikonográfia vizsgálati módszerei, amelyek számos ponton segítették a szöveges források mélyebb – eszme-, gondolkodás- és hatástörténeti, valamint egyéb – értékelését. Az írott nyelv forrásainak értelmezéséhez pedig olyan az összehasonlító aspektust támogató metódusok társultak, amelyek az anyagi és a mentális struktúrák feltárását teszik lehetővé. Egyes esetekben kiegészítő jelleggel került sor a tárgyi, régészeti források kutatásba bevonására.

A kutatásról. Fontosabb pontok

Az elemzés háttérét három, korábban megjelent monográfia képezi, amelyekben kísérletet tettem a rózsák és a hozzá kötődő antik, középkori keresztény és középkori muszlim rózsatopika azonosítására és leírására. A források feltárással kirajzolódott az a hagyomány, amelyhez a reneszánsz humanistái, illetve a források révén tanulmányozható különböző társadalmi rétegek, csoportok, közösségek viszonyulhattak.

Megvizsgálásra várt, hogy van-e a rózsához fűződő képzeteknek reneszánsz, univerzális sajátossága. A sajátosságok vallási, nyelvi, az ismeretekhez történő hozzáférés lehetőségeit figyelembe vevő szempontok szerint írhatóak-e le az európai térségekben, s mindezeket befolyásolta-e a reneszánsz élettudományi, illetve a táplálékszerzés eljárásaihoz illeszkedő agronómiai-kertművészeti-gazdasági tájékozottság?

Mely előzmények tárhatók fel, s melyek azok, amelyek a korszakban bontakoztak ki?

Milyen események, mentális sajátosságok határozták meg a rózsaképzetek kifejlését és tartották fenn a használatukat?

Vannak-e a rózsaképeknek erőteljes térségi sajátosságai, s ezek mögött milyen eszmeiség és praxis ragadható meg?

S akad-e a Kárpát-medence civilizációjának önálló rózsák jelképalakzata?

Kutatásunkat több (például élettudományi, társadalomtörténeti, eszmetörténeti, művelődéstörténeti) szemléletmód együttes érvényesítésére törekvően vezérelte. Az élettudományi megközelítés a korszakokként, s nemegyszer földrajzi térségenként, kulturálisan eltérő területek között különbözőképpen felhasznált rózsák növényként történő megragadását segítette elő. A botanikailag identifikált rózsák további vizsgálata aztán módot adott annak feltérképezésére, hogy a növény-sajátosságok közül melyek, s hogyan alakultak hivatkozottá, s milyen értelmezések és folyamatok mentén kerültek be a népesség eltérő műveltségű csoportjainak jelképzési folyamataiba, illetve hogy a térségi és társadalmi

tagoltságú népszerűség rózsaképi mintázatai milyen meghatározottságok révén alakulnak ki és örökítődnek át. A botanika- és a jelképtörténeti megközelítés szüntelen összevetéseket generál. A szemléletmódok ötvözése ugyancsak termékeny kérdéseket vet fel, s ez az eddig kevésbé hasznosított aspektus elvezet ahhoz, hogy bár az elit csoportok ismeretei alapján, de meghatározhatóvá vált az a meglehetősen tág művelődéstörténeti közeg, amelyben megrajzolható a rózsza és a hozzá fűződő képzetek civilizációs tartalma.

A civilizációs élőlények közé épphogy beilleszthető rózsza négy évezreden át képes volt fennmaradni a mediterráneum térségében születő, s onnan szétterjedő kultúrákban. Állandó, illetve művelődési korszakonként változó okokkal magyarázható, hogy azon alacsony fajszámú növénycsoport egyikévé vált, amelyre kezdetben kizárólag a Földközi-tenger tág térségében, utóbb szerte Európában és Ázsia nyugati-déli részén egyaránt bőséggel hivatkoztak, és hasznossága miatt kiterjedt termesztésére is vállalkoztak.

A kutatás másik vonulata a rózsáról történő gondolkodással kapcsolatos. Mintha a rózsának két története lenne, amelyeknek egymáshoz alig mutatkozik közük. Erre a következtetésre jut az az olvasó is, aki hol a virága, hol az illata kapcsán elhíresült növényt bemutató, ámbar élettudományi karakterű forrásokat értelmez, de az is, aki a társadalomról, az eltérő kultúrájú illetve kulturáltságú csoportok mentalitásáról, illetve a gondolkodásról referáló rózsához kapcsolt jelentések sorát tekinti át a fennmaradt tárgyi, írott és képi források révén. A rózsza mint élőlény, illetve mint szimbólumforrás részben eltérő históriával rendelkezik; ennek oka ugyancsak fölfejtésre várt.

A két tematizációs lehetőség összekapcsolódásából keletkezett a harmadik kérdés: a korszakok mentalitásának alakulását indikátorként követi-e a virágunkról szóló élettudományi és jelképi képzetek sokasága, s ha igen, milyen módon értelmezhetők a több-kevesebb botanikai rózsza-jegyet magukon viselő jelzések? A vizsgálatok során így egyre inkább az vált fontossá, hogy az élettudomány-történeti (botanika-, medicina-, agronómia-, kertészettörténeti) és a kultúrtörténeti vonulatok, amelyek a civilizációk mindennapjaiban természetesen összefonódnak egymással, miként kerülhetnek együttesen bemutatásra, változásaikban hogyan ragadhatók meg és írhatók le a rózsaszimbólumok egyre-másra megjelenő alakzatai.

A rózsának a kereszténység által korán érdeklődést kiváltó tulajdonságai az antik latinitás által fenntartott hellenisztikus hagyományból és a zsidó tradíciókból, illetve részben ezek kis-ázsiai előzményeiből, mindenekelőtt a perzsa örökségből származtak. A pogány görög-római világ a rózsával a harmóniára, a fertilitásra, a szépségre és a gazdaságra, azaz a makrokozmosz és a mikrokozmosz hangsúlyozott értékeire utalt, míg a zsidó-keresztény elképzelések szerint a rózsza az isteni szellemiség, s az azt képviselni kész erkölcs, azaz a makrokozmosz egyfajta komplex jelképe. A korai keresztény középkor elhatárolta magát a görög-római pogányságtól, a virágot a romlottság, a talmi értékek megjelenítőjének találta. És bár a zsidók rózsaképétől is elhatárolódott, de amíg a hellenizmus testies jegyeket érzékiesítő rózsametáforikájának használatától minden módon elzárkózott, addig a zsidó örökség rózsajelentéseit lényegében felhasználta.

A kereszténység a kezdetkor a rózsát a férfi mártírokhoz, mindenekelőtt a mártírumban élenjáró Krisztushoz rendelte. A korai középkorból a skolasztika időszakára hagyományozott rózsajelképek aztán jelentős változásokon estek át. Az addigra maszkulin tulajdonságúvá formált, Krisztus alakjához illeszkedő, az ő keresztény értékét és közegét megjelenítő rózsaszimbólumok nagyobb része elhalványodott, az ilyen értelmű hivatkozások ritkábbá váltak. Másrészt viszont nagyobb teret kapott az Európában nőiesnek tulajdonított antropológiai minőségek rózsával történő megjelenítése. A hangsúly áthelyeződése révén a rózsza Mária tulajdonságait kezdte formázni. A növény és a reá utaló, sokasodó értelmű rózsajelkép a kolduló szerzetesrendek jóvoltából a 12. századtól a Szentanya, majd a női tulajdonságok megjelenítésére szolgált, s a Mária-kultusz emblémájává vált. A növény által

képviselt tulajdonságok így hangsúlyozottan keresztény erényekként jelentek meg. A Máriához kötött rózsajelképek dualitásai között több, korábban Krisztus jellemzésére fenntartott jelképváltozat is megjelent, és ezek mindegyike az arab-keresztény találkozási pontokról nyugatra kerülő rózsafajok botanikai tulajdonságai mentén alakult ki. A rózsá ugyanolyan kegyes szerephez jut, mint a hívők és Jézus között közvetítő Mária: a rózsá használója a rózsával a mélyebb értelem irányába törekszik, s egyben képviseli a rózsával önmagát megjelenítő ember valláserkölcset is.

A skolasztika, majd a kezdeti reneszánsz korának rózsajelkép-bővülése a művelődéstörténet által tanulmányozott általános tendenciákkal magyarázható (tekintélyelv, analógiákban történő gondolkodás, enciklopédikusság, humorápatológiai elvek, allegorizáció).

A skolasztika időszaka és a reneszánsz tehát újabb hangsúlyokat nyújtott a rózsaképek alakzatainak: az antikvitás idézésével együtt visszatért a patrisztikában elutasított, testiséghez kapcsolódó fertilitást, földi harmóniát kifejezni képes rózsá idézhetősége és a szignatúra-elképzelést követő külső-belső szépség együttes megjelenítése. A rózsaképzetek némelyike pedig mintegy visszatalált az antikvitás önfenntartást, illetve fajfenntartást értékelő jelképköréhez.

A muszlim civilizációjával egyre nagyobb felületen érintkező kereszténység számos, nem keresztény tartalmú hatást fogad be abban a hitben, hogy ezzel a számára fontos antik ismereteket bővíti. A muszlim peripatetikus filozófusok és a keresztény skolasztikusok univerzumképe alapvető vonásaiban megegyezik: mindkettő Platón és Arisztotelész nézetei alapján formálódik.

A középkor végéig a rózsára a források tanúsága szerint többnyire szavak segítségével hivatkoztak. A kép, majd az élő növény fölhasználása tovább bővítette a rózsajelképek sorát, s idővel a szakrális vagy a profán céllal kialakított kertekben virágzó bokor, rózsagally vagy akár egyetlen virág által is kifejezhetőnek találták azt, amit korábban nem. A *Fioretti* szerint például Szent Ferenc rózsánövénnyel – azaz a természetben található dologgal – tisztelgett Mária és Krisztus közös oltárán. Az élő növény jelképként való használata pedig, miközben maga is jelképbővülés eredménye, lehetőséget nyújt újabb és újabb jelkép megjelenésére. A növény a szakrális terekből így bekerül a köznapi élet színhelyeire, a jelzőkapcsolatok száma növekszik, elvezetve egészen a profán tartalmak megjelenítéséig. Ehhez az antikvitásból származó példák, például a koszorú- és illatszerhasználat nyújtanak útmutatást.

A gótikus-reneszánsz átmenet képi ábrázolásának egyik új vonása, hogy a festett rózsák, szerepeljenek bár templomokban, kódexek illuminációjaként vagy akár orvosbotanikai kéziratok illusztrációiként, botanikai értelemben élethűek. E képek megmutatják, hogy a zárt, háttér nélküli terek miként adják át helyüket a lakás- vagy épületbelsőknak, a kerteknek, tájaknak, s hogy az allegorikus értelmű rózsák növényi tulajdonságai miképp válnak biológiailag egzaktabbá. A fölismerhetőségre majd a pontosságra törekvés az orvosbotanikai művek illusztrációiban vette kezdetét: a forrásszövegekben ugyan gyakran fölbukkannak a rózsá felhasználásának vallási indokai, a növényt bemutató ábra azonban a botanikai azonosítást szolgálta.

A jelzésre használt rózsá tulajdonságainak bemutatása igényeltté és fokozatosan hangsúlyosabbá vált, mint a rózsá által jelzett dolog fölidézendő sajátossága.

A közösségekben végzett vallásgyakorlat személyesebbé, átéltebbé formálódása, Isten és az emberi lélek kapcsolatának közvetlenebbé válása, a keresztény misztika különböző változatai is kedveznek e jelképhasználat terjedésének. A domonkos-, a ferences- és a ciszterci rend férfi és női elmélkedői feloldódást keresve minduntalan rátalálnak a rózsára és jelképeire: egyiként fölhasználja azt a Jézushoz és a Szűzanyához együttesen kapcsolódó virágzó középkor misztikája és a női szentekhez kötődő, a laikus tömeg vallásosságát szolgáló misztika.

A skolasztika, majd a reneszánsz rózsaszimbólumainak legtöbbje azonban egyetlen hely, a Paradicsom jellemzője: a rózsza a paradicsomi létezésben értékelt erényeket jeleníti meg.

A természet közvetlen tanulmányozását megengedő skolasztikus szemlélet nemcsak a teológiai és filozófiai tudást bővítette, de a növénytermesztés számára is lehetőségeket kínált a régi technikák újralfelfedezésével és a gazdaság által kifejlesztett vadonatúj gyakorlati eljárások bevezetésével. A kertészet kiteljesedését a népesség gyarapodása, a táplálék- és gyógyszeranyag-igény növekedése is szorgalmazta. A kertművelésbe, többek közt a keresztes hadjáratok lovagjai révén, új rózsafajok és -változatok kerültek be.

A kutatás civilizációtörténeti eredményei és következtetései

A hol az illata, hol a virágzási sajátosságai, hol a virág színe, hol pedig antropomorf értelmezésekre lehetőséget adó belső (virág-tüske, szirom-csészelevel, piros-fehér-sárga sziromszín stb.) és külső (virág-madár, rózsza-liliom, rózsza-méh/pók stb.) dualitásai, azaz morfológiai sajátosságai miatt hangsúlyozott növény kultúrában és jelképzésben maradását egyidejűleg több ok indokolja.

A rózsajelképek, alapuljanak akár táplálkozási, akár medicinai vagy kultikus-szakrális használaton, hagyományosan az egyed önfenntartásával, a testi-lelki erények hangsúlyozásával és a faj fenntartásával álltak kapcsolatban. Ellentmondásos anyagi és mentális viszonyok megjelenítői és értékelői tehát, alakulásuk e viszonyok változását jelöli. Az ellentmondásosság ténye konstans, jellege azonban a civilizáció, vallás, földrajzi térség, társadalmi helyzet stb. függvénye, és erősen korspecifikus.

A korabeli rózsahasználat, a rózsaképek mind az individualizáció magas fokáról referálnak: a középkori elképzelések homogenitása helyett változatos, nem egyszer egyéni – a de- és reszakralizáció és a profanitás irányába nyitott – rózsaszimbólumok kanonizációját a továbbiakban már a könyv- és képsokszorosítás, és nem a vallás szabályozza.

A rózsahasználat valamennyi formája valláserkölcshöz köthető körbehatárolt antropológiai értékre utalt, s többnyire az édeni/paradicsomi vagy az azzal összefüggésbe hozható állapotok felidézésével teremtődik meg ezeknek a lehetősége, függetlenül attól, hogy profán vagy szakrális azok tartalma. A reneszánsz vitalista világképe, s a korszak egyes humanista csoportjainak, szellemi irányzatainak univerzumról referáló elképzelései lehetővé tették oksági kapcsolat feltételezését Krisztus és anyja, Szűz Mária a szellemi világban paradicsomként nevezett tartózkodási helye és az elemi világ növényeinek egyike, a rózsza tulajdonságai között. E kapcsolatot elsődlegesen a rózsza piros és fehér színe és illata biztosítja, árnyalt megjelenítéséhez azonban hozzájárultak, bár többnyire egyéni metafora képződése révén, a rózsza egyes botanikai jellegzetességei is (tüske, tüskétlenség, csészelevelek száma, alakja, termés). A rózsza, színe és illata által, a keresztény univerzumkép szellemi világa legfontosabb sajátosságainak hangsúlyozására bizonyult alkalmasnak.

A rózsát és jelképeit a reneszánsz időszakában a kereszténység eszmerendszere tartotta keretek között, az antik pogány, zsidó, illetve muszlim (arab vagy oszmán) elemek befogadását is meghatározva. A nyugati katolikus világ számára – szemben a keletivel – kifejtett és szabályozott rózsajelkép-mintázat alakult ki, amely négy botanikai rózsafajon alapul. A reformáció, majd az ellenreformáció eredményeként a vallásértelmezési különbségeknek megfelelően eltérővé vált a rózsához és jelképeihez fűződő viszony is.

- 1) Kutatásunk leírja, milyen módokon kerül be a korszak civilizációjába, s hogyan maradt benne a rózsának nevezett növény(csoport). Továbbá hogy miként váltakoztak a rózsaképzeteket fenntartó és átörökítő déli-nyugati Európában a rózsza (a „rózszaképzet”) reneszánsz kori kritériumai.
- 2) A rózsánövényről referáló, a korszakokra jellemző korábbi gondolkodási alakzatok között a reneszánsz rózsakép önálló sajátosságokkal bír. Egyre markánsabban jelen vannak vizsgált korszakunkban azok az összetett jelképsorok, amelyek botanikai háttérrel (is) bírnak.
- 3) A reneszánsz rózsajelképek fennmaradása a növények civilizációs használati formáival és a kulturális áthagyományozás reneszánszra jellemző eljárásaival magyarázható.
- 4) A társadalomtörténeti és/vagy mentalitástörténeti okokból támogatott reneszánsz rózsaképek, a rózsához kötődő jelképi formák térségi hagyománya összeegyeztethető a négy nagy európai kulturális hasadás eseménysoaraival.
- 5) A rózsza – a kései orvosbotanikai ábrázolatokat kivéve - mindenkor az antropológiai terekben jelenik meg, s minden esetben az azok közötti átjárás lehetőségét szignálja. A virág a mikrokozmoszt képviselő emberi test és az univerzum makrokozmosza azonos tulajdonságaira figyelmeztet.
- 6) A latinitás jegyeit magán viselő rózsaképzetek európai változatai és a mind a négy európai kulturális hasadás által érintett Kárpát-medencében ismert változatok között nincs különbség.
- 7) A rózsza a paradicsom felidézésén túl alkalmat teremtett az antikizálásra is.
- 8) A reneszánsz időkben nem a rózsza új jelképeinek a száma gyarapodott, hanem a középkor leszűkült, kanonizált keresztény rózszaértelmezésébe beletorkolltak az antikvitásból érkező, ismét értékelhetőnek ítélt jelképalakzatok. Mind a kereszténység, mind az iszlám által újra fölfedezett pogány hagyomány frissítően hatott a rózsza idézési formáira, s újabb formák megjelenéséhez nyitotta meg a teret.
- 9) A növény medicinai hasznosítása a humorálpatólógia elvei mentén történt, botanikai, medicinai, erkölcsbotanikai karakterű leírásaiban pedig a középkori kereszténység és az antikvitás természetismerete egyaránt képviselteti magát.
- 10) Amíg a képi ábrázolásban a reneszánsz a skolasztikában körvonalazódó naturalizmust juttatta érvényre, a szöveges források továbbra is az antik hagyományt követték. A dioszkoridák leírására és kiegészítésére törekvő herbaristák jóvoltából a rózsza botanikai lényként történő identifikációja is ekkoriban veszi kezdetét.

A kutatás eredményeinek vázlatos ismertetésén túl ehelyütt még két szempont hangsúlyozandónak. Vizsgálódásunk révén kísérlet született az egyetlen növényhez fűzött jelképek történetének monografikus feldolgozására. E munka szerint a kárpát-medencei, illetve az egyéb európai eredetű rózsáról bármiképpen is referáló források között formai és tartalmi különbségtétel nem fedezhető fel. Az a körülmény pedig, hogy a jelképvizsgálathoz élettudomány-történeti (agronómiai, orvoslás- és botanikatörténeti) megfontolások is hozzájárultak, egyúttal a metodológiai háttér gazdagodását is jelenti.

A témakör publikációinak jegyzéke

Könyv

- *Alláh rózsái*. Monográfia. Budapest, Terebess Kiadó, 2000. 111 l.
- *Természet – kép. Művelődéstörténeti tanulmányok*. Budapest, Litera Nova, 2001. 360 l.
- *Muszlim kertek. Művelődéstörténeti tanulmány*. Budapest, Terebess Kiadó, 2002. 90 l. = Ua. In: Tüske L. (szerk.): *Muszlim művelődéstörténeti előadások*. Pécs, Iskolakultúra könyvek, 2001. 97-165.
- *Rózsahagyományok. Művelődéstörténeti tanulmányok*. Pécs, Iskolakultúra Könyvek 17., 2003. 241 l.
- *A rózsza kultúrtörténete. Az antik mediterráneum*. Monográfia. Budapest, Gondolat, 2006. 340 l.
- *A rózsza kultúrtörténete. Keresztény középkor*. Monográfia. Budapest, Gondolat, 2007. 286 l.
- *A rózsza és jelképei. A reneszánsz*. Monográfia Budapest, Gondolat Kiadó, 2011. 362 l.
- *The Rose and its Symbols in Mediterranean Antiquity*. Tübingen, Narr Francke Attempto Verlag GmbH, 2011. 453 l.
- *A rózsza és jelképei. Fejezetek a 17. és 18. századból*. Monográfia. Budapest, Gondolat Kiadó, 2017. 239 l.
- *A rózsza jegye alatt: Goethe, Vörösmarty, Kazinczy, Babits, Saint-Exupéry, Tolnai Ottó*. Budapest, Gondolat Kiadó, 2016. 140 p. (Universitas Pannonica; 33.

Könyvfejezet, konferencia-kiadvány

- A tudás forrása a kert. In: *Régi magyar kertek. Vár Ucca Tizenhét negyedévkönyv*, 1999, 3. sz., 4-28. = Ua. A tudás forrása a kert. *Magyar Pedagógia*, 1999, 3. sz, 2-19.
- A rózsza mint jel – J. L. Borges értelmezése szerint. In: Andor József-Szűcs Tibor-Terts István (szerk.): *Színes eszmék nem alszanak*. Szépe György 70. születésnapjára. Pécs, Lingua Franca Csoport, 2001. 384-399.
- Reneszánsz növényillusztráció. In: Salamon-Albert É. (szerk.): *Magyar botanikai kutatások az ezredfordulón: Tanulmányok Borhidi Attila 70. születésnapja tiszteletére*. Pécs, PTE Növénytani Tanszék, 2002. 63-78.
- Az európai rózsajelképek festészeti és grafikai megjelenései a XVI-XVIII. században. In: Andor József, Benkes Zsuzsa, Bókay Antal (szerk.): *Szöveg az egész világ: Petőfi S. János 70. születésnapjára*. Budapest, Tinta Könyvkiadó, 2002. 190-236.
- A mediterráneum antik görögségének rózsatopikája. In: Petőfi S. János, Békési Imre, Vass László (szerk.): *A szövegtani kutatás általános kérdései, szöveg és zene, mediális transzpozíciók: [tanulmányok, recenziók, bibliográfiák és repertóriumok a dominánsan verbális humán kommunikáció kutatása köréből]*. Szeged, JGYF Kiadó, 2004. 11-28. (Acta Academiae Paedagogicae Szegediensis. Series linguistica, litteraria et aethetica - Szemiotikai szövegtan; 16.) ISBN:963-7356-07-X
- Lifestyle reform – and symbol. Pre-Raphaelism – Tolstoyism – gnosticism – vegetarianism: Elements of the worldview of Sándor Nagy. In: Skiera, Ebenhard, Németh András, Mikonya György (szerk.): *Reformpädagogik und Lebensreform in Mitteleuropa – Ursprünge, Ausprägung und Richtungen, länderspezifische Entwicklungstendenzen*. Budapest, Gondolat Kiadó, 2006. 316-342.

- A patrisztika rózsahagyománya. In: Fenyvesi Ottó (szerk.): *Tudományos Előadások 2010*. Veszprém: MTA Veszprémi Területi Bizottság, 2010. 217-242.
- "És rózsafelhőjün alászáll". A szentimentalizmus és a romantika rózsája In: Géczy János - Makai Péter (szerk.) *Utánad, Olvasó! A 70 éves Kamarás István tiszteletére*. 218 p. Veszprém: Pannon Egyetem, 2011. pp. 77-83.
- Hector holtteste, avagy mennyit tud s mennyit beszél el a regényíró? In: Kovács Árpád , Szitár Katalin (szerk.) *Regényművészet és íráskultúra: Tanulmányok*. A negyedik veszprémi regénykollokvium. Pannon Egyetem Magyar Irodalomtudományi Tanszék . 476 p. Konferencia helye, ideje: Veszprém , 2010.09.16 -2010.09.18. Budapest: Argumentum Kiadó, 2012. pp. 165-169. (Diszkurzívák; 13.)
- Tolnai Ottó rozárium. In: Csányi Erzsébet (szerk.) *Habitus*. 253 p. Újvidék: Bölcsészettudományi Kar; Vajdasági Magyar Felsőoktatási Kollégium, 2012. pp. 13-20. (Kontextus könyvek; 6.)
- Földi egek. Lippai János Psoni kert (1664) című kertészeti munkájának rózsái. In: Gábor Csilla, Korondi Ágnes, Luffy Katalin, Tóth Zsombor, Balogh F. András (szerk.) Egyéb szerzőség: Bilibók Renáta (bibliogr.); Köllő Zsófia , Xantus Boróka (sajtó alá rend.); *Nyelv, lelkiség és regionalitás a közép- és kora újkorban: Előadások a VII. Nemzetközi Hungarológiai Kongresszuson*. 599 p. Konferencia helye, ideje: Kolozsvár , Románia , 2011.08.22 -2011.08.27. Kolozsvár: Egyetemi Műhely Kiadó, 2013. pp. 100-114. (A VII. Nemzetközi Hungarológiai Kongresszus kiadványai)
- Goethe Faustjának rózsáértelmezéséhez. In: Szitár Katalin , Molnár Angelika , Kovács Gábor, Selmeczi János, S. Horváth Géza (szerk.) *Esemény és költészet: Az irodalomértés kortárs horizontjai a magyar és a nemzetközi tudományosságban*. Tanulmányok Kovács Árpád hetvenedik születésnapjára. 511 p. Veszprém: Pannon Egyetem Modern Filológiai és Társadalomtudományi Kar, 2014. p. 476-480.
- "...amikor a rózsailat ösvényén ..." A kis herceg hősenek első antropológiai tere Antoine de Saint-Exupéry művében. In: Géczy János - András Ferenc (szerk.) *A test mint antropológiai tér*. 318 p. Konferencia helye, ideje: Veszprém, Magyarország, 2014.04.04 Veszprém: Pannon Egyetem Modern Filológiai és Társadalomtudományi Kar, 2014. p. 73-77.
- A rózsá jegye alatt: Az antropológiai nézetek kifejezése a különböző művelődéstörténeti időszakokban. In: Kerényi-Nagy Viktor, Szirmai Orsolya, Helyes Lajos, Penksza Károly, Neményi András (szerk.) *"I. Rózsa- és Galagonya-konferencia a Kárpát-medencében": nemzetközi konferencia: konferencia-kötet ["Ist Rose- and Hawthornconference in Carpathian Basin": international conference: proceedings-book]* . 255 p. Konferencia helye, ideje: Gödöllő , Magyarország, 2015.05.29 -2015.05.30. Gödöllő, Szent István Egyetem Egyetemi Kiadó, 2015. p. 23-34.
- A keresztény terek rózsái. In: Géczy János, András Ferenc (szerk.) *Térátlépések*. 380 p. Konferencia helye, ideje: Veszprém , Magyarország , 2015.03.26 Veszprém, Pannon Egyetem Modern Filológiai és Társadalomtudományi Kar, 2015. pp. 127-134. (Pannon Egyetem Modern Filológiai és Társadalomtudományi Kar Antropológia és Etika Tanszék kiadványai; 4.)
- Az enciklopédikus Plinius a rózsákról. In: Nyerges Judit , Verók Attila , Zvara Edina (szerk.) *MONOKgraphia: Tanulmányok Monok István 60. születésnapjára* . 847 p. Budapest, Kossuth Kiadó, 2016. p. 214-219.

Tanulmány

- A középkori organikus világgép változásai – néhány megjegyzés. In: Petőfi S. János, Békési Imre, Vass László (szerk.): *Szemiotika és szövegtan*. 12. Szövegtani kutatás témák,

- eredmények, feladatok (II): Acta Academiae Paedagogicae Szegediensis Series Linguistica et Aesthetica. Szeged: JGYF Kiadó, 1999. 191-252.
- Az iszlám rózsái. *Iskolakultúra*, 2000, 6-7, 97-120.
 - Megjegyzések Arany János korai rózsajelkép-használatához. *Irodalomtudományi Közlemények*, 2000, 5-6, 784-790.
 - Az illusztráció formái. *Iskolakultúra*, 2002, 4, 40-55.
 - Mária kertje: a hortus conclusus. *A Dunánál*, 2003, 4, 40-47.
 - A rózsáról. Az édes illat. Rosa mystica. *A Dunánál*, 2003, 5, 48-55.
 - Világkép – emberkép – pedagógikum. *Új Pedagógiai Szemle*, 2004, 1, 69-75.
 - Női szentek és a rózsza. *Eső*, 2004, tél, 96-108.
 - Rózsák és versek. *Palócföld*, 2004, 5, 566-580.
 - A mediterráneum antik görögségének rózsatopikája. In: Petőfi S. János, Békési Imre, Vass László (szerk.): *Szemiotikai szövegtan 16*. 0. A szövegtani kutatás általános kérdései. 1. Szöveg és zene. 2. Mediális transzpozíciók. Szeged: JGYF Kiadó, 2005. 11-28.
 - A rómaiak rózsái – Vernus. *Életünk*, 2005, 2, 84-91.
 - A római világ képeinek rózsája (1-6. század). *Iskolakultúra*, 2005, 12, szeparátum, 1-27.
 - Alláh rózsái. Az Ezeregyéjszaka meséinek rózsáiról. *Napút*, 2005, 6, 11-19.
 - A görög rózsza: Pülosz, homéroszi istenek, Aphrodité. *A Dunánál*, 2005, 3, 28-49.
 - Görög rózsák. A pederasztia rózsái – a deszakralizáció iránya. *Kortárs*, 2006, 3, 50-66.
 - A rózsza az antik görög hagyományban I. *Mediterrán Világ*, 2006, 75-130.
 - A rózsák és rózsajelképek az antik szerelmi regényekben. *Életünk*, 2006, 6, 23-38.
 - A kereszténység rózsái. *Műhely*, 2006, 3, 57-64.
 - A tudásátadás történeti formái és az iskola. *Új Pedagógiai Szemle*, 2006, 9, 3-25.
 - A szerzetesi kertek és medicina rózsái. *Eruditio – Educatio*, 2006, 4, 75-96.
 - The Rose in Ancient Greek Culture. *Practice and Theory in Systems of Education*, 2006, 1-83. <http://ww.eduscience.hu>
 - A rómaiak rózsái. *Filológiai Közöny*, 2006, 1-2, 160-189.
 - A középkor rózsája: aszketizmus és naturizmus. *Életünk*, 2007, 6-7, 46-60.
 - Honvagy a Paradicsomba. Babits Mihály: Hatholdas rózsakert. *Jelenkor*, 2007, 9, 899-903.
 - Virágok csodajegye. *Napút*, 2007, 6, 33-44.
 - Shakespeare rózsaképei. *Partitúra Irodalomtudományi Folyóirat*, 2007, 2-3, 39-57. (Konstantin Filozófus Egyetem Középeurópai Tanulmányok Kara – Sambucus Irodalomtudományi Társaság, Nyitra, Szlovákia)
 - Ikonológia-ikonográfia mint a történeti pedagógia segédtudománya. *Iskolakultúra*, 2008, 1-2, 108-119.
 - A Kárpát-medence rózsatörténetének kezdetei. *Műhely-Győr*, 2008, 1, 56-60.
 - Virágos díszek. *Eruditio – Educatio* (Komarno), 2008, 1, 67-85.
 - The Roman rose. An anthropological approach. *Iskolakultúra Online*, 2008, 2:(1), 1-66.
 - O ružama s kraja hrišćanskog srednjeg veka. *Polja* (Újvidék), 2110, 1 (No 463), 226-239.
 - Stat rosa pristina nomine, nomina nuda tenemus – széljegyzet a rózsza kultúrtörténetéhez. *Magyar Tudomány*, 2010, 5, 563-577.
 - A virágok virága, a rózsza a Posoni kertben. *Korunk* (Kolozsvár) 2010, 21, 15-23.
 - Early Christian Anti-Symbolism (I.). *Létünk* (Újvidék), 2011, 3, 41-56.
 - Early Christian Anti-Symbolism II. *Létünk* (Újvidék), 2011, 4, 77-91.
 - A reneszánsz örökség a barokk kertek. *Ex Symposion*, 2011, 75, 34-37.
 - Tegye Gabriella- Géczy János: Roses à la main. Les roses d'Ottó Tolnai. *REVUE DES LETTRES ET DE TRADUCTION* 2013, 15. 315-324.

- Tegye Gabriella – Géczi János: Les lectures de la rose dans l'œuvre littéraire de Jorge Louis Borges. *REVUE DES LETTRES ET DE TRADUCTION* 2015, 16, 341-352.
- A császárkor rózsái. *Opus* (Szlovákia) 2017, 48, (3) 2-6.

Előadások

A tudás forrása a természet. III. Reformkori művelődéstörténeti szeminárium és konferencia. Badacsony, 2001. június 8-9.

Rózsaképvversek. Megjegyzések a Kárpát-medence 17. századi képvverseihez. Habilitációs előadás. Pécsi Tudományegyetem Művészettudományi Kar. Pécs, 2003. szeptember 24.

Egy szimbólum intézményes és intézményen kívüli átörökítése. Megjegyzések a Kárpát-medence rózsaképvverseihez. MTA Neveléstudományi Bizottság Neveléstörténeti Albizottság felolvasó ülése. Budapest, 2003. december 3.

Paul Kitaibel's Descriptiones et icones plantarum rariorum Hungariae (1802-1812) 2004 – and the electronic age. XVII. International Botanical Congress. Vienna, 17-23. Juny, 2005.

Rózsa-toposok a nem intézményes tudásátadásban. MTA Pedagógia Bizottság Neveléstörténeti Albizottság – ELTE PPK Neveléstudományi Intézet. ELTE PPK, Budapest. 2005. szeptember 15.

A rózsaszimbólum alakulatai az életmód-reform hazai képzőművészeinél. (Gulácsy Lajostól Nagy Sándorig) Ornamentika és modernizmus konferencia. Ernst Múzeum, Budapest, 2006. január 24-25.

Un péripatéticien du XXe siècle: les roses de Jorge Luis Borges. L'idée de nature dans les littératures romanes. Université de Sofia Saint Clément d'Ohrid, Sofia, Bulgarie, 2006. szept. 29.-október 1. Tegye Gabriellával.

Die Schule in Gödöllő und Sándor Nagy. Die Lebensreform-Bewegung. Az Osztrák-Magyar Monarchia oktatásügye térben és időben. 1. Nemzetközi Neveléstörténeti Konferencia. Fürstenfeld, Ausztria, 2006. október 6-7.

A virágok virága a Posoni kertben. Lippay János-konferencia. MTA Agrártörténeti és Faluszociológiai Bizottság, MTA Kertészeti Bizottság, Magyar Mezőgazdasági Múzeum, BCE Kertművészeti Tanszék, Károli Gáspár Református Egyetem Gazdaság- és Művelődéstörténeti Tanszék. Budapest, 2006. november 1.

Nagy Sándor antropológiája és annak jelképei. VII. Országos Neveléstudományi Konferencia. Budapest, 2007. október 25-27.

Babits Mihály: Hatholdas rózsakert. Genèse et épanouissement de la modernité hongroise. Marc Bloch Egyetem. Strasbourg, 2007. március 28.

A középkori gondolkodás alakzatai. Konstantin Egyetem, Közép-európai Tanulmányok Kara. Nyitra, Szlovákia, 2007. szeptember 25-28.

A Kitaibel-könyvek világa. MTA Veszprémi Akadémiai Bizottság Biológiai Szakbizottsága, Keszthelyi Georgikon Mezőgazdaságtudományi Kara. Linné és Kitaibel Emlékév. Veszprém, MTA székház, 2007. december 14.

The (cultural) evolution of cultivated roses – A case study. The Culture of Evolution & The Evolution of Cultures, MTA VEAB – Pannon Egyetem – Selye János Egyetem – Nemzetközi Clusius-kutató Társaság, Keszthely, 2009. november 23-24.

A XVII. századi rózsák – Lippai János: Posoni kert c. munkája alapján. Nyelv és kultúra a változó régióban. 7. Nemzetközi Hungarológiai Kongresszus, Kolozsvár, Románia. 2011. augusztus 22-27.

Rózsákkal jelzett terek. Városolvasatok 2. Ikonikus helyek, Pannon Egyetem MFTK Angol-Amerikai Intézet, Veszprém. 2013. október 25-26

Babits rózsaképzetei. Babits-tanulmányok. Konferencia helye, ideje: Baja, Magyarország, (Eötvös József Főiskola) Baja: Eötvös József Főiskola. 2014. 11. 12.

"... amikor a rózsailat ösvényén kertem felé közeledem..." A kis herceg első antropológiai tere Antoine de Saint-Exupéry művében. A test mint antropológiai tér, Nemzetközi konferencia. Pannon Egyetem MFTK, Antropológia és Etika Tanszék. Veszprém, 2014. április 4.

A keresztény terek rózsái. Antropológiai megközelítés, Térátlépések (nemzetközi konferencia) Pannon Egyetem MFTK Antropológia és Etika Tanszék. 2015. március 26.

Balatonalmádi, 2017-08-20